

**Теоретичні та праксеологічні
засади розслідування
кримінальних правопорушень
у сфері надання послуг із
працевлаштування за
кордоном**

Наукову розробку присвячено аналізу складного та багатоаспектного явища — розслідуванню кримінальних правопорушень у сфері надання послуг із працевлаштування за кордоном. Розглянуто нормативно-правове забезпечення діяльності у сфері працевлаштування за кордоном та окреслено статус суб'єктів, які мають відношення до такої діяльності.

Визначено фактори як вітчизняного, так і міжнародного характеру, що впливають на рівень криміногенних проявів у сфері працевлаштування за кордоном. Вирізняє й охарактеризовано складові криміналістичної характеристики наведених протиправних дій.

Розкрито особливості планування та організації розслідування. Зосереджено увагу на організаційно-тактичних особливостях проведення окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема допиту підозрюваного, потерпілого та свідка, обшуку, слідчого огляду та тимчасового доступу до речей і документів. Сформовано типові тактичні операції, спрямовані на вирішення завдань розслідування кримінальних правопорушень у сфері надання послуг із працевлаштування за кордоном.

Для науковців, викладачів, курсантів і студентів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, аспірантів та ад'юнктів, докторантів, працівників органів прокуратури, оперативних і слідчих підрозділів Національної поліції України, усіх тих, хто виявляє інтерес до юридичної науки та правозастосовної практики.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	5
ПЕРЕДМОВА	7
РОЗДІЛ 1	
Теоретичне підґрунтя методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері надання послуг із працевлаштування за кордоном	10
1.1 Правове регулювання діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном та чинники, що визначають рівень протиправних посягань	10
1.2 Основні елементи криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, пов'язаних із працевлаштуванням за кордоном	28
РОЗДІЛ 2	
Організаційні основи розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із працевлаштуванням за кордоном	71
2.1 Особливості початку досудового розслідування	71
2.2 Взаємодія правоохоронних органів із органами, що забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері працевлаштування та зовнішньої трудової міграції	86
2.3 Міжнародне співробітництво у боротьбі з кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з працевлаштуванням за кордоном	99

РОЗДІЛ 3

Тактичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із працевлаштуванням за кордоном

за кордоном	117
3.1 Організаційно-тактичні особливості проведення допиту	117
3.2 Проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, спрямованих на вилучення інформації з матеріальних джерел	136
3.3 Комплекс тактичних операцій при розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері надання послуг із працевлаштування за кордоном	154
ВИСНОВКИ	184
БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ	191
ДОДАТКИ	217

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- ГУНП** — Головне Управління Національної поліції
- ДМС** — Державна міграційна служба
- ЄСПЛ** — Європейський Суд з прав людини
- ЄС** — Європейський союз
- ЄРДР** — Єдиний реєстр досудових розслідувань
- ЗМІ** — Засоби масової інформації
- КзПП** — Кодекс законів про працю України
- КК** — Кримінальний кодекс України
- КПК** — Кримінальний процесуальний кодекс України
- МВС** — Міністерство внутрішніх справ України
- МЗС** — Міністерство закордонних справ України
- МОП** — Міжнародна Організація Праці
- МОМ** — Міжнародна організація з міграції
- НСРД** — Негласні слідчі (розшукові) дії
- НП** — Національна поліція України
- ОБСЕ** — Організація з безпеки та співробітництва у Європі
- ОЗУ** — Організоване злочинне угруповання
- ОГ** — Організована група
- ОЗГ** — Організована злочинна група
- ООН** — Організація об'єднаних націй
- ОРД** — Оперативно-розшукова діяльність
- ОРЗ** — Оперативно-розшукові заходи
- п.** — пункт
- р.** — рік
- с.** — сторінка (сторінки)
- СОГ** — Слідчо-оперативна група

- СРД** — Слідчі (розшукові) дії
ст. — стаття
ТОВ — Товариство з обмеженою відповідальністю
ЦК — Цивільний кодекс України
ЦНАП — Центр надання адміністративних послуг
ч. — частина

Робота, яку ми виконуємо охоче, зцілює болі.

В. Шекспір

Лінощі роблять будь-яку справу важкою, а працелюбність – легкою.

Б. Франклін

Щоб прийшло на землю сподіване щастя, треба великої праці.

М. Коцюбинський

Сродна праця – це найсолодша в світі річ.

Г. Сковорода

ПЕРЕДМОВА

Право на працю — одне з фундаментальних прав людини, яке гарантується Конституцією України. Це право дає людям можливість заробляти собі на життя, реалізовувати свої здібності та таланти, отримувати блага.

Натомість, через економічну кризу, що викликана повномасштабним вторгненням РФ на територію України, коли велика частина населення втратила свої домівки, а також стабільний дохід, на сьогодні в Україні рівень безробіття досяг свого найвищого рівня. За даними Державної статистики, у 2023 році безробітними були 2,5 мільйона людей. Унаслідок ракетних та артилерійських обстрілів, перебоїв з постачанням електроенергії та зв'язком ускладнилася діяльність малого та мікробізнесу, які пропонують робочі місця для значної частини працездатного населення. Це трагедія для мільйонів українців, які не можуть знайти роботу та забезпечити себе та свої сім'ї.

Держава вживає заходів для стимулювання створення нових робочих місць, але цього виявилось недостатньо. Не маючи

можливість знайти в Україні роботу, яка б відповідала кваліфікаційним характеристикам та забезпечувала достатню заробітну плату, велика частина населення постійно мігрує у пошуках кращого життя та високооплачуваної роботи за кордон і з кожним роком масштаби трудової міграції збільшуються. Серед найпопулярніших країн для трудових мігрантів стали Польща, Угорщина, Чехія, Італія, Іспанія, Фінляндія та Німеччина. Проте, як відомо, великий попит завжди зумовлює низку пропозицій, у тому числі з боку недобросовісних суб'єктів.

Трудова міграція — це складне явище, яке має як позитивні, так і негативні сторони. З одного боку, вона дає людям можливість покращити свої життєві умови. З іншого — може призвести до низки протиправних дій.

Зокрема, під приводом працевлаштування за кордоном вчиняється шахрайство, торгівля людьми у вигляді трудової та сексуальної експлуатації, примушування «обманутих заробітчан» до жебракування, втягнення їх у протиправну діяльність та інші злочинні дії. Потенційних робітників використовують й для нелегального переправлення ними через державний кордон матеріальних, історичних, культурних та інших цінностей, заборонених обігом предметів, речовин тощо.

Офіційної статистики щодо кримінальних правопорушень у сфері працевлаштування за кордоном не ведеться, що ускладнює оцінити справжні масштаби такої злочинної діяльності. Втім, аналіз матеріалів судово-слідчої практики та опитування працівників правоохоронних органів показали, що кількість таких кримінальних правопорушень є суттєвою.

Вказане не залишилося поза увагою кримінальні угруповання, які вчиняють протиправні дії у сфері працевлаштування за кордоном із застосуванням різноманітних новаторських схем, за підтримки корумпованих чиновників. Результати опитування працівників правоохоронних органів та дані вивчення матеріалів судово-слідчої практики свідчать, що кримінальні правопорушення, пов'язані із працевлаштуванням за кордоном, у 54 %

випадків вчиняються саме у складі групи осіб або злочинного угруповання. Поряд із цим, рівень професійної підготовки осіб, які здійснюють розкриття і розслідування кримінальних правопорушень даної категорії залишається недостатнім, як і не достатньо розробленою є методика їх розслідування.

Підґрунтя становлять основоположні роботи вчених в галузі юриспруденції, зокрема: В. П. Бахіна, А. Ф. Волобуєва, С. В. Головікіна, Є. В. Дехтярьова, В. Г. Дрозд, В. А. Журавля, А. В. Іщенка, Л. Ю. Капітанчук, Н. Ю. Кириленко, Н. І. Клименко, О. Н. Колесніченка, В. О. Коновалової, К. С. Кравченко, В. С. Кузьмічова, М. П. Куцевич, В. К. Лисиченка, В. В. Лисенка, Є. Д. Лук'янчикова, О. Л. Мусієнка, Т. В. Охрімчук, Н. В. Павлової, Т. А. Пазинич, О. В. Пчеліної, В. В. Пясковського, М. В. Салтевського, О. П. Свінціцької, Р. Л. Степанюка, В. В. Тіщенко, В. В. Топчія, К. О. Чаплинського, Ю. М. Чорноус, С. С. Чернявського, В. Ю. Шепітька та ін.

Водночас, наукові праці, присвячені методиці розслідування кримінальних правопорушень у сфері надання послуг із працевлаштування за кордоном, на сьогодні в Україні відсутні, що зумовлює суттєві труднощі у процесі доказування та організаційно-тактичному забезпеченні розслідування таких кримінальних правопорушень.

Зазначене характеризує актуальність дослідження, його наукове, теоретичне й практичне значення, а також визначають вибір напряму монографічного дослідження.

РОЗДІЛ 1

Теоретичне підґрунття методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері надання послуг із працевлаштування за кордоном

1.1 Правове регулювання діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном та чинники, що визначають рівень протиправних посягань

Правові проблеми міжнародного ринку праці залишаються винятково актуальними питаннями сьогодення. Інтернаціоналізація життя, відкриття доступу до ринків праці інших держав, приведення національного законодавства про права людини у відповідність до міжнародних стандартів, розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств і організацій тягнуть за собою збільшення трудових відносин з так названим «іноземним елементом». Відповідно, сфера міжнародних трудових відносин значно розширяється. Господарська діяльність, що формує нові ринки праці інтенсивно розвивається по всьому світу. Це призводить до того, що працівники теж рухаються в пошуках більш вигідних умов праці за кордоном.¹

¹ Хімич В. О. Особливості регулювання трудових відносин у міжнародному приватному та трудовому праві України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 321.

За даними Г. С. Кабаченко, найбільш активна тенденція до поступового зменшення економічно активного населення в умовах підвищеного рівня міграції населення за кордон спостерігається за період з 2010–2016 рр., що обумовлено більш високим рівнем оплати праці та соціальної захищеності, а також воєнно-політичною ситуацією в країні.¹ Натомість, з моменту повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої держави, попит на роботу в інших державах серед осіб, які мають право виїзду за кордон, дедалі зростає.

Як влучно повідомляють І. С. Процик і Н. І. Кара, зростання трудової міграції з України було характерним протягом останнього десятиріччя та прогнозувалась до зростання і у наступні роки. Більш чисельною трудова міграція була для прикордонних з Україною країн. Але військові дії спровокували в країні шалені темпи міграції. У наш час зовнішньо переміщені особи реєструються не лише в прикордонних із Україною країнах, але й в інших країнах Європи. Частково рух вимушених мігрантів у Європі можна прослідкувати в певних країнах через офіційну реєстрацію на проживання і отримання соціальної допомоги, через користування пільговими квитками на транспорт з прикордонних країн у інші країни.²

Наголошує на жакливому впливі повномасштабної війни й А. С. Тутова, адже повномасштабне вторгнення росіян в Україну призвело до гуманітарної кризи та активного переміщення населення, у тому числі за кордон, що визначатиме демографічний розвиток і ситуацію на ринку праці впродовж багатьох років. Глибокий спад економіки зумовив стрімке скорочення доходів населення та зростання рівня безробіття. Війна вплинула на всі сфери

¹ Кабаченко Г. С. Регулювання ринку праці в умовах трансформації структури зайнятості : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Донецький національний ун-т ім. Василя Стуса. Вінниця, 2017. С. 73.

² Процик І. С., Кара Н. І. Особливості процесів міграції населення України. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2022. № 1 (7). URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jun/28342/procik-231-240.pdf> (дата звернення: 25.01.2023).

життя, зокрема і на ті, що пов'язані з роботою: когось звільнили, у когось були зруйновані кар'єрні плани, хтось змушений змінювати сферу діяльності.¹

Не маючи можливість знайти в Україні роботу, яка б відповідала кваліфікаційним характеристикам та забезпечувала достатню заробітну плату, велика частина населення постійно мігрує в пошуках кращого життя та високооплачуваної роботи за кордон і з кожним роком масштаби трудової міграції збільшуються.

Аналізуючи існуючі в юридичній літературі поняття «трудова міграція», можна зробити висновок, що автори по-різному підходять до визначення її ознак. Так, В. О. Капітан вважає трудову міграцію переміщенням працездатної особи на територію держави, громадянином якої вона не являється та в якій постійно не проживає, з метою зайняття оплачуваною трудовою діяльністю.²

На думку А. В. Смалійчук, трудова міграція — це процес територіального переміщення робочої сили з конкретною метою працевлаштування людей на визначений термін³. О. В. Журба вважає, що трудова міграція — міграція, пов'язана з перетинанням державного кордону з метою «продажу своєї праці», тобто працевлаштування та праці на тому чи іншому підприємстві і отриманні за це відповідної винагороди — заробітної плати.⁴

У Законі України «Про зовнішню трудову міграцію» зовнішня трудова міграція визначається як переміщення громадян України,

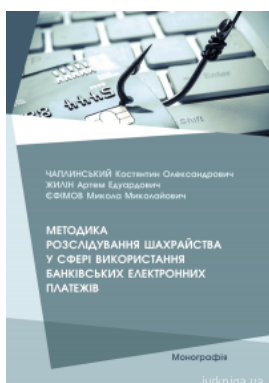
¹ Тутова А. С. Міграція населення під час війни та її вплив на ринок оплати праці. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/> (дата звернення: 12.12.2023).

² Капітан В. О. Трудова міграція як аспект проблеми зайнятості в Україні. *Ефективність державного управління*. 2012. Вип. 32. С. 474–481. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2012_32_59 (дата звернення: 14.03.2022).

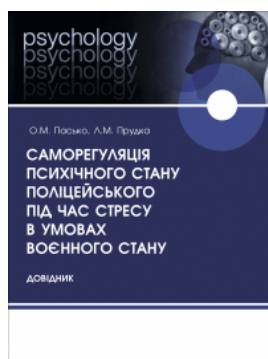
³ Смалійчук А. В. Інтелектуальна міграція в контексті трансформації ринку праці України: підходи до регулювання. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2015. № 1. С. 260.

⁴ Журба О. В. Поняття та сутність праці за кордоном та сучасної української трудової міграції. *Форум права*. 2008. № 1. С. 130–133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2008_1_24 (дата звернення: 12.05.2022).

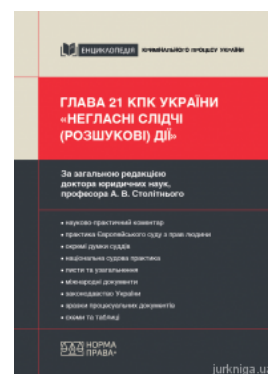
Книги, які можуть вас зацікавити

**Методика
розслідування
шахрайства у сфері
використання
банківських
електронних платежів**

**Саморегуляція
психічного стану
поліцейського під час
стресу в умовах
воєнного стану**

**Глава 21 КПК України
«Негласні слідчі
(розшукові) дії»**

**Перейти до галузі права
Кримінальне право та процес**

[Перейти на сайт](#) →